

SPRAVODAJ

Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV

Ročník IV. 2005, č.7 SPS pri SAV, Nám. J. Herdu 2, 91701 Trnava

---

P r í h o v o r

Na podnet členov výboru sme oslovili písomne všetkých členov s vyhodnotením našej činnosti v roku 2004. Získali sme členské príspevky od mnohých nových i „starších“ členov (P. Ondrejko, J. Kostelník, K. Mojto, O. Baláž, J. Drenko, J. Liba, E. Bujnová, J. Oberuč, A. Madziková, J. Ferencová, V. Onderčová, S. Hlásna, I. Lokšová, S. Grofčíková, A. Doušková, A. Micudová, V. Kurincová, A. Fogová, E. Neupauer, J. Prieložná, P. Gavora, B. Kosová, R. Kenický, V. Michalička, K. Tináková, E. Ďurošová, M. Černotová, B. Kasačová, M. Kips, E. Kociová). SPS získala od Rady slovenských vedeckých spoločností na rok 2005 finančnú podporu na niekoľko projektov: Spravodaj, sympóziom o kurikulárnej prestavbe, výstava o histórii školstva, terminologický slovník. V tomto čísle Spravodaju najdete niekoľko informácií o našej činnosti ako aj prvú výzvu o výročnej konferencii pripravovanej na rok 2006.

Prof. Ladislav Macháček, predseda SPS pri SAV

T r n a v a 2 1 . 6 . 2 0 0 5

Prezentácia plnenia programu VZ v roku 2004

SPS umiestnila všetky materiály z Valného zhromaždenia do Spravodaja č.5 a na novú webstránku SPS nachádzajúcu sa na serveri www.ucm.sk/filozoficka fakulta/

SPS vydal č.5 a č.6 svojho Spravodaja s podporou Rady SVS a umiestnil ich na svoju www. Osobitnú zmienku si zasluhuje č.6, kde sa prezentuje naša Pobočka na východnom Slovensku (doc.Černotová). Príspevky z medzinárodnej konferencie Pedagogický výskum sa umiestnili na webstránke v pdf formáte s podporou SPS 1.7.2004.

Zborník pripravila Katedra pedagogiky FF UCM v Trnave (zost.doc.J.Danek) s jej finančnou podporou

Sekcia sociálnej pedagogiky SPS uskutočnila na základe plánu činnosti medzinárodné sympóziom na FF UK v Bratislave (dr.Z.Bakošová) s finančnou podporou SPS.

Sekcia pedagogickej sociologie pripravila v spolupráci s redakciou Sociologie čítanku textov pre študentov (magister a doktorand) učiteľského vzdelávania na VŠ v predmete Pedagogický výskum.

SPS spracovala formulár pre elektronický adresár členov SPS (dr.I.Pavlov), ktorý treba upresňovať a priebežne doplňovať.

Posterová prezentácia SPS na Pedagogickom fóre 2004 v Bratislave sa uskutočnila zásluhou Dr.Sirotovej a Mgr..Holubovej z Katedry pedagogiky FF UCM v Trnave.

SPS –pobočka Trnavsko bola garantom stretnutia zástupcov Mesta Trnava a VUC Trnavska s delegáciou pracovníkov s mládežou Burgenlandu z Rakúska, ktorá sa uskutočnila 8.10.2004 v Trnave.

Medzinárodná konferencia Osobnosť vysokoškolského študenta (24.11.2004 v Trnave) sa uskutočnila v spolupráci Katedry pedagogiky FF UCM v Trnave (dr.M.Sirotová) a Pobočky SPS v trnavskom kraji (garant Doc.J.Danek)

Spolupráca s českou pedagogickou spoločnosťou sa prejavila pozvaním na podujatie CPDS v Prahe (2005) a www.cpds.cz. vzájomným prelinkovaním webovských stránok.

Osnovu pre registráciu anotácii vyskumných uloh v oblasti pedagogiky na Slovensku vypracoval dr.M.Kryston a je umiestnená na webe SPS pod označením VÝSKUM.

Vznikla iniciatíva uskutočniť súťaž mladých vedeckých pracovníkov –magistrov a doktorandov v oblasti pedagogických vied Zhodnotí VZ SPS 2006 (dr.K.Račeková-PF Nitra)

V rámci iniciatívy aktivizácie prác nových sekcií ustanovilo sa prípravné vedenie novej sekcie andragogiky – pedagogiky vzdelávania dospelých (prof.A.Tokárová), ktorej oficiálne ustanovenie schválil podľa stanov VZ SPS 2006

SPS poskytla na vyžiadanie redakčnej rady časopisu The New Educational Review (prof.J.Hroncová) v PF UBM v B.Bystrici stanovisko pre úspešnú registráciu v ISI Philadelphia.

SPS s potešením zaregistrovala a overila vypracovanie encyklopedického hesla o SPS (prof.Š. Švec)

SPS prijala ponuku redakcie Pedagogická revue umiestniť informáciu o SPS na obálke časopisu (spracovala J.Antošiková)

SPS sa rozhodla v roku 2005 nevyužiť možnosť zaregistrovať sa ako subjekt pre finančnú podporu z odpisu % daní. Túto koncepciu vypracoval člen výboru SPS dr.V.Michalička. Tento návrh sa predloží na rozhodnutie VZ v roku 2006 (február).

SPS sa pokúsila znovu iniciovať vznik pracoviska SAV pre základný pedagogický výskum formou vzniku oddelenia pri niektorom už existujúcom pracovisku SAV. Obdobná téma bola otvorená na stretnutí zástupcov UKF v Nitre a SAV.

Prof.Ladislav Macháček, predseda SPS

Trnava 27.12.2004

Sympóziu¹ ŠKOLA,VEDA,ŽIVOT

Koncepcia reformy obsahu, vyučovacích foriem a metód na základných a stredných školách v SR

Sympóziu: východisko,organizátori a priebeh

Jednou zo základných úloh školy je pripraviť žiakov a študentov na život a na ďalšie štúdium. Je alarmujúce, že za 15 rokov sa nepodarilo pripraviť, presadiť a začať realizovať koncepčné riešenie skvalitnenia a zmodernizovania obsahu, vyučovacích foriem a metód na základných a stredných školách resp. vykonanie reformy školstva na Slovensku. To bol dôvod, prečo Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV spolu s Katedrou pedagogiky FF UCM v Trnave, Metodicko-pedagogickým centrom na Tomášikovej 4 v Bratislave a Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave pod záštitou Rady slovenských vedeckých spoločností pri SAV usporiadali dňa 28. apríla 2005 v zasadačke SAV na Dúbravskej ceste v Bratislave sympóziu „Veda, škola, život“. Sympóziu zahájil a slávnostnú časť viedol predseda Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV prof. Mgr. Ladislav Macháček, CSc.

Pozdravný list ministra školstva Martina Fronca prečítala RNDr. Viera Blahová, pracovníčka MŠ SR. Sympóziu ďalej pozdravili Ing. Ján Knopp, DrSc., predseda Rady slovenských vedeckých spoločností pri SAV, doc. RNDr. Peter Magdolen, CSc., riaditeľ odboru vedy a techniky na vysokých školách MŠ SR, námestníčka riad. ŠPÚ Mgr. Paulína Koršňáková, PhD. a riaditeľ Metodicko-pedagogického centra PhDr. Milan Zeman. Odbornú časť sympózia viedol doc. PaedDr. Ján Danek, prorektor UCM Trnava.

V popoludňajších hodinách účastníci sympózia z riadiacej a vedecko-výskumnej sféry, vysokých, stredných aj základných škôl, pedagogicko-metodických inštitúcií aj záujmových a občianskych združení pracovali v piatich sekciách: a) slovenský jazyk a literatúra, b) cudzie jazyky, c) náuka o spoločnosti a história, d) matematika, fyzika a informatika, e) biológia, chémia a geografia. Úlohou sekcie bolo hľadať možnosti a dať námety, ako skvalitniť obsah jednotlivých vyučovacích predmetov, ako učivo redukovať a „vyčistiť“ ho tak, aby zodpovedalo pedagogickým požiadavkám, potrebám žiakov a študentov a samotnému rozvoju spoločnosti.

V úvodnom referáte prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc. z Ústavu humanitných štúdií Pedagogickej fakulty UK v Bratislave venoval veľkú pozornosť MILÉNIU – Národnému programu výchovy

a vzdelávania v Slovenskej republike, ktorý bol prijatý vládou SR v roku 2001 a následne Národnou radou Slovenskej republiky v roku 2002, ako programový dokument Vlády SR. Referujúci skonštatoval, že odvtedy ubehol určitý čas, ktorý dovoľuje hodnotiť, čo sa urobilo a čo nie z programu MILÉNIUM, ktorý stojí na dvanástich systémových pilieroch. Ich plnenie vyzerá takto:

Prof. M. Zelina konštatoval, že Milénium v roku 2005 ostáva v podstate víziou, jeho naplnenie nepostupuje tempom a možnosťami tak, ako by mohlo. Je to podnet pre zamyslenie sa nad tým, či školstvo, výchova a vzdelávanie majú také miesto v prioritách vlády SR, ako by si táto oblasť zasluhovala a ako to prezentovalo programové vyhlásenie Vlády SR.

V druhom referáte doc. RNDr. Vladislav Rosa, PhD. z Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK Bratislava zdôraznil, že globalizácia a jej prejavy v kultúrnej, spoločenskej, politickej, ekonomickej oblasti a vo sfére životného prostredia podstatne vplyvajú na zmeny vo sfére výchovy a vzdelávania. Mení sa prístup k získavaniu, triedeniu a využívaniu poznatkov, identifikujú sa nové potreby a hľadajú sa cesty a prostriedky ako výchovou a vzdelávaním budovať u žiakov a študentov vedomosti, zručnosti, kompetencie a postoje potrebné na aktívny podiel na živote meniacej sa spoločnosti 21. storočia.

Ktoré trendy v tejto oblasti sa dajú zovšeobecniť? Ide o potrebu vytvárania funkčného systému kontroly kvality, ktorý zasa vyžaduje existenciu výkonových štandardov a foriem nezávislého hodnotenia. Ide tiež o zvyšovanie autonómie škôl a ich zodpovednosti za čo najlepšie uplatnenie sa na trhu vzdelávania, a súčasne uplatňovanie vhodnej spolupráce s ďalšími inštitúciami výchovy a vzdelávania v záujme neustáleho zvyšovania kvality. Ide taktiež o výraznú zmenu školského kurikula orientovaním na nové ciele výchovy a vzdelávania v 21. storočí – rozvíjanie a zdokonaľovanie tzv. kľúčových kompetencií. Nuž a v neposlednom rade ide o zabezpečovanie vysokej kvality učiteľov spolu so zvyšovaním významu a postavenia učiteľskej profesie pri uskutočňovaní týchto premien školy.

RNDr. Ľudovít Hrdina, CSc. z Metodicko-pedagogického centra na Tomášikovej 4 v Bratislava vo svojom príspevku poďakoval, že jedna z možných ciest je oslovit vedcov, metodikov a učiteľov všetkých druhov a typov škôl za účelom zistenia, ktoré učivo by malo byť obsahom učiva základných resp. stredných škôl. Takýto expertný prieskum by mal pomôcť utvoriť podkladový materiál pre tvorbu učiva jednotlivých typov a druhov škôl.

RNDr. Pavel Černek, CSc. z ŠPÚ Bratislava vo svojom vystúpení uviedol niekoľko základných informácií o štruktúre, organizácii a zameraní nového projektu, ktorého cieľom je uskutočniť kurikulárnu reformu stredného školstva.

¹ Sympóziu sa uskutočnilo s podporou projektu KEGA č.3/0177/022) List ministra školstva, referáty vystupujúcich na plenárnom zasadnutí a v sekciách ako aj závery budú vydané v ZBORNÍKU na CD-R. V plnom znení obdržali závery sympózia minister školstva a predseda SAV.

ZÁVERY SYMPÓZIA

Vzdelávanie je dnes dôležitou podmienkou osobnej prosperity aj prosperity spoločenskej. Všeobecná vzdelanostná úroveň je popri otvorenosti trhov považovaná za jeden z kľúčových zdrojov ekonomického, sociálneho aj technologického rastu.

Dostupnosť vzdelávania, kvalita poskytovaného vzdelania, spôsob riadenia školstva a otázka podpory vzdelávania z verejných zdrojov sa síce verbálne teší značnej pozornosti všetkých politických subjektov, avšak doteraz ide o pozornosť povrchnú, nesystémovú, principiálnych zmien (reforiem) ako vzdelávacieho systému, tak aj cieľov a charakteru vzdelávania, ale praktické kroky, ktoré by k týmto zmenám viedli sa doteraz (s výnimkou niektorých formálnych zmien) neuskutočnili. Je pravdou, že niektoré systémové zmeny sa už vykonali. Vysoké školy sú výrazne autonómne, regionálne školstvo už nie je štátne, uplatňuje sa kapitačný prístup k financovaniu, unifikácia metód vzdelávania a direktivita v prístupe k vyšším stupňom vzdelania je už minulosťou. Dokonca bol spracovaný, vládou prijatý a parlamentom одобrený strategický dokument známy ako MILÉNIUM, avšak nadväzujúce opatrenia v oblasti legislatívnej, ekonomickej, organizačnej a predovšetkým obsahovej prijaté neboli, alebo sa ukazujú ako nedostatočné (napr. nová maturita, výsledky PISA ap.).

V snahe podporiť prípravu, schvaľovanie a zavádzanie potrebných kurikulárnych zmien v našom školstve sa účastníci sympózia Veda, škola, život z vedecko-výskumnej, akademickej a pedagogickej komunity ako aj zo sféry riadenia zaoberali otázkami PREČO sú tieto zmeny nevyhnutné, ak má byť Slovensko rovnocenným partnerom vyspelých krajín EÚ, ČO je žiaduce v zameraní škôl, v skvalitňovaní obsahu učiva a vytváraní primeraných podmienok pre účastníkov vzdelávania – najmä žiakov, študentov a učiteľov – zabezpečiť, a najmä AKO premietnuť tieto očakávania a potreby do každodenného života našich škôl. Na plenárnom zasadnutí aj pri rokovaní v sekciiach odznel rad podnetných návrhov, odporúčaní, ale aj ďalších stanovísk a požiadaviek, ktoré môžu výrazne napomôcť pri naozaj kvalifikovanom a systémovom prístupe k riešeniu tejto problematiky.

Účastníci sympózia ako odborníci vo svojich disciplínach aj ako reprezentanti uvedených skupín

a) upozorňujú ministerstvo školstva ako ústredný orgán štátnej správy v školstve na nevyhnutnosť realizácie kurikulárnej reformy v slovenskom školskom systéme a vytvorenie zodpovedajúcich nástrojov a podmienok na jej uskutočňovanie;

b) navrhujú prijať opatrenia na transparentný prístup a kvalitné riadenie procesov týchto zmien;

c) ponúkajú svoju ochotu, odbornosť a skúsenosti aktívne sa zapájať do všetkých foriem

a etáp tvorby príslušných dokumentov, pri ktorých môže byť využitá ich profesionálna pripravenosť;

d) žiadajú politické reprezentácie, aby otázky vzdelávania a kurikulárnej reformy regionálneho školstva reálne považovali za celospoločenskú prioritu a podľa toho vytvárali právne a ekonomické prostredie na ich zabezpečenie;

e) vyzývajú novinársku obec, aby konštruktívnym prístupom v prezentácii školskej problematiky napomáhala vytváraniu priaznivej spoločenskej atmosféry na akceptovanie potrebných zmien.

f) žiadajú Slovenskú akadémiu vied, aby prehodnotila svoje možnosti a znovu obnovila činnosť Ústavu experimentálnej pedagogiky SAV ako pracoviska základného pedagogického výskumu. Jeho poslaním by v súčasnosti bol nielen základný výskum, ale aj vnášanie nových impulzov pri pripravovanej školskej reforme na Slovensku v súlade s najnovšími európskymi trendmi.

ZÁVERY SEKCIÍ

Sekcia slovenského jazyka a literatúry

Z rokovania sekcie slovenského jazyka a literatúry (ďalej SjaL) vyplynuli tieto najdôležitejšie závery:

1. Ukazuje sa naliehavá potreba reštrukturalizácie predmetu SjaL na ZŠ a SŠ v teoretickom aj didaktickom rozmere. Treba nájsť spôsob, ako pretransformovať teoretický systém jednotlivých jazykovedných a literárnovedných disciplín do didaktického.

2. Je dôležité, aby sa aj učitelia základných a stredných škôl pravidelne oboznamovali s najnovšími vedeckými výsledkami. Aj z tohto dôvodu je nevyhnutná kooperácia medzi reprezentantmi ZŠ, SŠ a VŠ. Z toho vyplýva akútna potreba vytvoriť zastrešujúci orgán, ktorý by plnil túto koordinačnú funkciu.

3. Ďalšia výzva, ktorá stojí pred predmetom SjaL, spočíva v požiadavke prejsť od deklarovanej idey komunikačného modelu vyučovania k jeho praktickej realizácii, čo vyžaduje inak štruktúrovať vzťah jednotlivých zložiek predmetu. Je dôležité dať do popredia slohovú zložku predmetu ako zoživotňujúci element vo vyučovaní SjaL, čiže cez slohovú výchovu sa dostávať k jazyku a literatúre, zmysluplne vidieť svet a seba – na čo poskytuje ideálny priestor práve slohová výchova. V tejto súvislosti uviedol prof. Findra alarmujúce výsledky výskumu jednej svojej diplomantky, podľa ktorej až 78% žiakov nemá rado sloh a 62 – 63 % učiteľov nerado učí sloh. Učiteľ pri vyučovaní SjaL uspeje, ak ukáže žiakom zmysel slohovej výchovy. Na druhej strane žiak, ktorý nevidí zmysel slohovej výchovy, ktorý ju odmieta, sa bude dať len veľmi ťažko presvedčiť o jej význame.

4. Dominantná kategória v školskom vyučovaní predmetu SjaL je TEXT, ale realita je taká, že sa na vyučovaní robí s textom minimálne. Prioritou by pri tom malo byť naučiť žiaka orientovať sa v texte v súvislosti s kontextom a situáciou.

5. Text by sa mal chápať ako bilaterálna jednotka, ktorá má svoju obsahovo-tematickú – hĺbkovú štruktúru a povrchový rozmer. Pri statickom prístupe k textu získavame jeho model a pri dynamickom prístupe sa hľadajú cesty, ako vytvoriť vlastný text.

6. Do popredia vyučovania SjaL by sa mala dostať funkčnosť jazyka. Učiteľove vety typu: „Rozmýľajte, ako by ste to povedali krajšie“ by mali byť nahradené výzvami typu: „Skúste to povedať lepšie, presnejšie, adekvátnejšie vzhľadom na danú komunikačnú situáciu“. Prof. Findra zdôraznil, že krásnou sa reč stane, ak bude funkčná, t. j. adekvátna komunikačnej situácii.

7. Dr. Fibi upozornil na fakt, že v súčasnosti mnohí žiaci ignorujú jazyk, chýba im zmysel pre kultúru jazyka a vlastného vyjadrovania sa, je im jedno, ako hovoria.

8. Všetci zúčastnení vyslovili veľmi kritické slová smerom k slovenským masmédiám, v ktorých prišlo k významnému zníženiu kvality jazykového vyjadrovania. Najmä televízne a rozhlasové vysielanie významne ovplyvňuje jazykový úzus divákov /poslucháčov, ktorí mnohé jazykové prehršky moderátorov začínajú vnímať ako normu, ktorá ich utvrdzuje v prípadných vlastných nespisovných zvyklostiach.

9. Takisto sa zúčastnení vyjadrili k problematike prílišného preberania anglicizmov do slovenčiny aj v takých prípadoch, keď má slovenčina vlastné lexikálne prostriedky na pomenovanie daných pojmov.

10. Obsah aj metódy vyučovania by mali byť volené vždy s perspektívou budúcej životnej praxe žiakov. V tejto súvislosti dr. Hincová ako odborná gestorka pre materinský jazyk predstavila projekt Kurikulárna transformácia všeobecnovzdelávacej zložky stredoškolského vzdelávania v procese prípravy mládeže pre požiadavky trhu práce. K hlavným cieľom tohto projektu patrí: kurikulárna transformácia predmetu SjaL, vytvorenie základných pedagogických dokumentov, príprava učebníc a metodických materiálov pre učiteľov v rámci kurikulárnej transformácie pre adaptáciu tejto zmeny do praxe, vytvorenie hodnotiacich kritérií. Upozornila, že v centre pozornosti tohto projektu je aj prechod od vedomostného systému vzdelávania na vzdelávanie ku kompetenciám, pričom kompetencia je v tomto projekte pracovne zadaná ako spôsobilosť mobilizovať v rôznych kontextoch systém vedomostí, zručností, schopností, interiorizovaných hodnôt, postojov, emočných a ďalších osobnostných kvalít, ktorý je špecificky usporiadaný. Riešiteľským pracoviskom spomínaného projektu je Štátny pedagogický ústav, ktorý vyzýva aj širokú odbornú verejnosť na spoluprácu pri riešení úloh projektu.

Vedúci sekcie: Prof. PhDr. Ján Findra, DrSc.

Záver vypracovala: PhDr. Katarína Hincová, PhD.

Sekcia cudzích jazykov

Sekcia navrhuje:

1. Apelovať na VŠ, aby do svojich vzdelávacích programov – v kurzoch didaktiky všetkých cudzích jazykov – zaradili moderné metódy a formy práce. Študenti musia byť oboznámení s aktuálnymi pedagogickými dokumentmi a kriticky používať Európsky jazykový rámec. Príprava učiteľov musí reflektovať reálnu situáciu na našich ZŠ a SŠ.

2. Aby MŠ SR, v spolupráci so ŠPÚ, predložilo systémovú koncepciu ďalšieho vzdelávania učiteľov a stanovilo spôsob ich ohodnotenia (morálneho aj finančného) a kvalifikačného rastu.

3. Vzhľadom na to, že moderné technológie prenikajú do výučby cudzích jazykov vo zvýšenej miere, žiadame vytvoriť podmienky na to, aby učителиa cudzích jazykov získali počítačovú gramotnosť a na škole mali vytvorené podmienky na jej využitie.

MŠ SR žiadame

1. zaoberať sa ustanovením cvičných škôl pre lepšiu prípravu budúcich učiteľov cudzích jazykov a tým posilniť kooperáciu medzi cvičnou ZŠ, SŠ a VŠ, ktorá týchto učiteľov pripravuje.

Vzhľadom na to, že sme prediskutovali vzájomnú prepojenosť medzi zložkami prípravy učiteľa (pedagogická, psychologická, lingvistická...), javí sa nám potreba hlbšej všeobecnej prípravy učiteľov cudzích jazykov, ktorá by zároveň formulovala učiteľov status v budúcej praxi.

Vedúca sekcie: prof. PhDr. Eva Tandlichová, CSc.

Sekcia náuky o spoločnosti

Prítomní konštatovali, že predmet občianska výchova na II. stupni ZŠ, občianska náuka na SOŠ a SOU, najmä však náuka o spoločnosti na gymnáziách so štvorročným štúdiom má v súčasnosti rozpracované všetky potrebné pedagogické dokumenty (Učebné plány a osnovy, vzdelávací štandard s exemplifikačnými úlohami a pod.). Je to vďaka Ústrednej predmetovej komisii občianskej výchovy, náuky o spoločnosti a občianskej náuky pri ŠPÚ.

Na sekcii sa konštatovalo:

1. že zásadnú zmenu do procesu skvalitňovania NOS priniesli znížené hodinové limity pre tento predmet (etická a náboženská výchova),

2. že v situácii naštartovania kurikulárnych zmien by sa mali požiadavky na prípravu mladých ľudí pre život v občianskej spoločnosti, pre ich uplatnenie ako občanov Európskej únie pozitívne prejavíť v celkovom presune pozornosti a posilňovania podielu spoločenskovedných predmetov na II. stupni ZŠ, ale najmä na všetkých stredných školách. Napriek tejto oprávnenej požiadavke treba postupovať hľadáním vnútorných možností, ktoré sú plne v kompetencii pedagogickej vedy a výskumu, všeobecných a predmetových didaktikov, učiteľov a študentov.

Sekcia preto odporúča:

3. Aby sa uvažovalo o zmene terajšieho názvu predmetu Náuka o spoločnosti na Základy

spoločenských vied, čo by lepšie zodpovedalo aj poslaniu tohto predmetu v príprave študentov na ich vysokoškolské štúdiá.

4. Aby sa venovala väčšia pozornosť spolupráci a vzájomnej inšpirácii pedagógov - všeobecných didaktikov s odborovými didaktikmi NOS na príslušných katedrách vysokých škôl v SR (napr. uskutočnením seminára SPS pri SAV, v MPC Tomášikova 4 v Bratislave a v ŠPÚ v roku 2005).

5. Aby sa v rámci učiteľskej prípravy študentov NOS na vysokých školách prostredníctvom Katedier pedagogiky venovala špecifická pozornosť ich pedagogickej praxi na základných a stredných školách, aby sa analyzovali a zovšeobecňovali skúsenosti učiteľov NOS so študentmi (seminár SPS pri SAV v spolupráci s katedrami FF UCM v Trnave v roku 2006).

6. Aby Katedra pedagogiky FF UCM a Katedra filozofie FF UCM v Trnave v spolupráci s ŠPÚ a MPCT a s učiteľmi gymnázií na Slovensku pripravili projekt tematickej výskumnej úlohy KEGA pre rok 2006 (Metodická príručka pre študentov a učiteľov NOS (Základov spoločenských vied) na gymnáziách).
Vedúci sekcie: prof. Ladislav Macháček, CSc.

Sekcia matematiky, fyziky a informatiky

V rámci diskusie v pracovnej skupine sme prišli k nasledujúcim dielčím záverom a odporúčaniam:

1. Prispôbovanie vzdelávania v oblasti matematiky, informatiky a prírodovedy (MIP) sa nemôže realizovať izolovane, musí byť súčasťou komplexného systému. Vyžaduje sa vypracovanie komplexného vzdelávacieho modelu pre 21. storočie odborníkmi, ktorí majú „nadrezortné myslenie“ a chápu vzdelávanie v širokých nadnárodných súvislostiach v kontexte nových spoločenských, ekonomických a vedeckých vzťahov.

2. V nadväznosti na vytvorenú vzdelávaciu stratégiu vymedziť základnú úroveň vzdelania pre širokú verejnosť (základná úroveň spoločná pre všetkých žiakov a študentov) a jej prispôbiť študijné programy jednotlivých škôl a stupňov vzdelávania (štruktúru a náplň predmetov). V tejto súvislosti upraviť osnovy predmetov tak, aby sa zdôrazňovala kvalita na úkor kvantity, porozumenie na úkor množstva faktov.

3. V posledných desaťročiach sa s úmyslom modernizovať obsah výučby rozširoval rozsah bez adekvátneho rozširovania časového priestoru a tým sa osnovy deformovali. Vyžaduje sa prehodnotiť náplň jednotlivých predmetov s ohľadom na požadované vedomosti, zredukovať časti, ktoré sú pre chápanie súvislostí menej podstatné a získavanie špecifických vedomostí presunúť do voliteľných predmetov.

4. Moderná spoločnosť vyžaduje okrem primeranej všeobecnej vzdelanosti populácie aj výchovu špičkových odborníkov pre jednotlivé oblasti spoločenského a ekonomického rozvoja. Za týmto účelom je potrebné vytvoriť systém diferencovanej podpory individuálneho nadania žiakov. V rámci

strategického modelu vzdelávania vymedziť osobitné smery a metódy nadštandardnej výučby jednak v rámci dostatočne širokej ponuky voliteľných predmetov, jednak podpory neformálnych foriem práce so záujmovými skupinami.

5. V oblasti matematiky treba odborne posúdiť štruktúru osnov aj s uvážením jej aplikácie s využitím IKT.

6. V oblasti prírodovedných disciplín je potrebné odborne posúdiť prípadnú integráciu (integrovaná prírodoveda) tak, ako sa úspešne realizuje v niektorých vzdelávacích systémoch v zahraničí najmä v prvom a druhom stupni. Posilní sa tak významne faktor chápania širokých súvislostí prírodných javov a schopnosť ich komplexného posudzovania.

7. Oblasť informatiky je najdynamickejšia časť moderného vzdelávania, lebo jej tradícia sa len vytvára a jej náplň sa najdramatickejšie mení. Výučba informatiky kladie obzvlášť vysoké nároky na „moderného učiteľa“, schopného rýchlo reagovať na rýchlo sa meniace požiadavky vzdelania. Priemerná kvalifikovanosť učiteľov v tejto oblasti je nedostatočná.

8. Mimoriadnu pozornosť treba venovať výchove nových učiteľov. Tento problém má niekoľko rozmerov. V prvom prípade treba zvýšiť atraktivitu učiteľstva, aby sa vytvoril záujem mladých ľudí o toto povolanie. V druhom prípade treba prispôbovať novým podmienkam študijné programy učiteľských fakúlt tak, aby si budúci učitelia osvojili nové vzdelávacie metódy a aby získali k učiteľskému povolaniu pozitívny vzťah. V treťom prípade treba vytvoriť na školách také podmienky, aby mali absolventi učiteľského štúdia záujem učiteľské povolanie vykonávať. Treba mať na zreteli, že bez kvalitných učiteľov bude spoločnosť postupne strácať svoju konkurencieschopnosť.

9. Moderný učiteľ v „informačnej spoločnosti“ musí byť schopný reagovať na rýchlo sa meniace požiadavky. Musí sa preto vytvoriť dostatočne účinný systém permanentného vzdelávania učiteľov založený na osobnej zainteresovanosti. Jedným z prvkov je ekonomická stimulácia vhodným systémom diferencovaného odmeňovania, druhým je vytvorenie formálneho systému kariérneho postupu (vytvorí systém kvalifikačného postupu – atestácie, prípadne titulárny postup analogický systému vysokoškolských učiteľov) podmieňujúceho aj platový postup a podobne.

10. Podpora jednotlivých učiteľov musí byť viazaná v systéme samosprávy na adekvátnu podporu jednotlivých škôl v závislosti od kvality ich výsledkov. Ak bude škola významne pociťovať profit z dosahovaných kvalitných výsledkov, bude vytvárať vhodné podmienky pre ich dosahovanie vrátane podpory aktívnych a schopných učiteľov.

11. Naznačené závery sú iba jednotlivosťami v širokom komplexe. Treba ich chápať len ako signál, že školstvo skutočne potrebuje zásadnú transformáciu. Problémom sa musí zaoberať tím vysokokvalifikovaných

odborníkov, ktorí sú schopní sledovať strategické ciele a nie iba úzke záujmy určitých skupín. Treba sa vyhnúť tomu, aby formovanie novej stratégie uskutočňovali odborníci síce kvalifikovaní a uznávaní, ale príliš zaťažení tradičným spôsobom myslenia.

Vedúci sekcie: prof. Ing. Ivo Čáp, CSc.

Sekcia biológie, chémie a geografie

Účastníci sekcie biológie, chémie a geografie upozorňujú, na to, že akákoľvek školská reforma nespĺní svoj účel a očakávaná od nej, ak sa:

1. neujasní cieľ a priority prírodovedného vzdelávania,
2. nebude riešiť (prekonaná) skladba a proporcionality prírodovedných predmetov na jednotlivých stupňoch a typoch škôl,
3. nebudú detailne riešiť obsahové priority prírodovedných predmetov – jasne vyčleniť základné učivo v súvislosti s minimálnymi požiadavkami na vedomosti a zručnosti žiakov.

Vedúci sekcie: prof. RNDr. Miroslav Prokša, CSc.

Túto informáciu spracovali: E. Hrdina, L. Macháček, V. Rosa

GENDER
V PEDAGOGICKOM VÝSKUME A PRAXI
staronový pohľad na výchovu a vzdelávanie
v škole a rodine

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV v spolupráci s UNIFEM (United Nations Development Fund for Women) v Bratislave a Katedrou pedagogiky FF UCM v Trnave a pod záštitou Rady slovenských vedeckých spoločností pri SAV

Miesto a termín: 2. a 3. 2.2006 (štvrtok, piatok) UCM Trnava

Koncepcia

rešpektuje, že naša vedecká spoločnosť predkladá raz za dva roky na diskusiu témy, ktoré zaujímajú a spájajú všetkých členov našej vednej komunity.

1. Voľba témy vychádza zo snahy **upútať väčšiu pozornosť** vedeckej i učiteľskej odbornej verejnosti. **Uplatňovanie rovnosti príležitostí po pripojení SR do EU** sa začína dôslednejšie sledovať.

V tomto prípade nám ide aj o šancu mužov primeranejšie sa uplatniť v školskej a rodinnej výchove.

2. Voľba témy súčasne reaguje na nové **trendy vo vedeckom výskume** v oblasti spoločenských vied. Gender prístup vo výskume si zasluhuje interdisciplinárnu konfrontáciu a explanačnú, vznikajú nové spoločenské problémy a nové výskumné témy.

V tomto prípade chceme identifikovať rozsah tohto typu výskumov v pedagogickej vede na Slovensku. Našou úlohou je poukázať aj na obmedzenia gender prístupu vo vedeckom výskume.

3. Voľba témy súčasne umožňuje **ujasniť si a prehodnotiť nedávne i dávnejšie tradície v rodinnej a školskej**

výchove v konfrontácii so súčasnými premenami rodiny a školy v podmienkach globalizácie a europeizácie.

V tomto prípade hľadáme možnosti konsenzu viacerých prístupov a podporujeme interakciu národných a európskych hodnôt vo výchove.

Predbežný program vedeckej konferencie

2.2.2006 štvrtok

9.00 prezentácia

10.00 Plenárne zasadnutie

Príhovory

Zástupca regionálneho strediska UNIFEM pre strednú a východnú Európu

zástupca MŠ SR

Zástupcovia vedeckých spoločností

(filozofickej, sociologickej a psychologickej) v SR ČR (pedagogickej).

Prestávka

Odborná časť plenárneho zasadania

Hlavný referát

Prof. A. Tokárová: Feminizácia školstva na Slovensku a jej pedagogické súvislosti

Koreferáty

Filozofické, sociologické, psychologické hľadisko

Moderátor diskusie v pléne: prof. L. Macháček

Pozveme diskutérov (na zahriatie): prof. E. Višňovský,

prof. P. Gavora, prof. J. Pšenák, Prof. Š. Švec,

Prof. P. Ondrejkovič, Prof. Z. Obrdžálek, prof. O. Baláž,

a i.

OBEDNAJŠIA PRESTÁVKA 12.30-14.30

Sekcie 15.00-17.00

A. Rodina:

Garant: prof. Ondrejkovič

Okrúhle stoly

1. Deľba práce v rodine z aspektu podielu detí (chlapci a dievčatá) a rodičov (muži a ženy)

2. Výchova a socializácia detí a mládeže v rodine (stereotypy a inovácie)

3. Profesionálna orientácia mladých ľudí v rodine (chlapcov a dievčat)

B. Škola:

Garant: prof. Kosová

Okrúhle stoly:

1. Gender v školskej praxi (riadenie v škole, násilie v škole, prejavy feminizácie vo vyučovacom procese, vplyv feminizácie na rozvoj osobnosti žiaka)

2. Spoločenské postavenie a profesijná príprava učiteľa (pedagogické, príp. pedagogicko-psychologické aspekty, aspekty gender)

3. Kurikulárna transformácia základnej a strednej školy (pedagogické aspekty, aspekty gender)

19.00 Recepcia

3.2.2006-piatok

9.00 Plenárne zasadnutie – správy zo sekcií a závery konferencie

10.00 **Valné zhromaždenie SPS pri SAV – voľba výboru na roky 2006-2008**

Pedagogická prax študentov učiteľského vzdelávania na FF UCM v Trnave

Pedagogická prax študentov 5. ročníka dvojodborového štúdia so zameraním učiteľstvo všeobecno-vzdelávacích predmetov na Filozofickej fakulte Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave sa realizuje pod koncepciou i organizačnou záštitou Katedry pedagogiky FF UCM v Trnave už niekoľko rokov.

V rámci predmetu pedagogický výskum sa iniciovala požiadavka, aby študenti reflektovali svoje skúsenosti formou stručných seminárnych prác, ktoré sa stali základom pre nasledovnú analýzu s cieľom posúdiť súčasnú situáciu a prípadné potrebné zmeny.

Na tomto projekte sa podieľala dr.D.Chovaniaková, doktorandka KP FF UCM v Trnave .

Charakteristika položiek v reflexiách o pedagogickej praxi

Reflexie študentov o uskutočnenej pedagogickej praxi predkladali informácie o nasledujúcich položkách:

miesto praxe a typ(y) školy, kde bola pedagogická prax uskutočnená;

názov vyučovacích predmetov pedagogickej praxe; porovnanie pracovnej klímy v triede a úloh učiteľa na rôznych typoch škôl, ak praktikant vykonával pedagogickú prax na dvoch odlišných typoch škôl (napr. gymnázium a základná škola);

psychický stav praktikanta pred pedagogickým výstupom a počas neho (pocity, myšlienky, obavy, tréma, strach,...);

pracovná atmosféra v triede (participácia žiakov na vyučovaní, správanie, aktivita, úroveň poznatkov, schopností a zručností, ...);

priebeh vlastnej vyučovacej hodiny (použité metódy a stratégie vyučovania; organizačné formy práce, vyučovacie fázy);

hodnotenie vlastného pedagogického výstupu (plusy a mínusy, zlyhania a nedostatky);

úloha cvičného učiteľa (pred pedagogickým výstupom, počas neho a po ňom);

prístup cvičného učiteľa k praktikantovi; prínos pedagogickej praxe, novonadobudnuté poznatky, schopnosti a skúsenosti;

perspektívy do budúcnosti, návrhy na osobné zlepšenia pre budúce vykonávanie úlohy učiteľa;

postoj k budúcemu povolaniu učiteľa na základe získaných poznatkov a skúseností;

návrhy na zmeny pri realizácii pedagogickej praxi v budúcnosti.

Analýza a odporúčania

Mladí praktikanti si po prvýkrát mohli vyskúšať úlohu učiteľa a presvedčiť sa na vlastnej koži, že „... práca s dieťaťom, ktoré je rozvíjajúcou sa a formujúcou sa osobnosťou, je neuveriteľne náročná a zodpovedná.“ Svoju prax realizovali na rôznych typoch základných a stredných škôl, na gymnáziách či stredných odborných učilištiach celého Slovenska. Ich pedagogická prax pozostávala z 10 hodín náčuvov u cvičného učiteľa

a z 5-hodinového samostatného pedagogického výstupu v rámci príslušného vyučovacieho predmetu.

Mnohí praktikanti navštívili školy, na ktorých študovali pred niekoľkými rokmi oni sami, a preto ich prvý kontakt s cvičnými učiteľmi a s pedagogickým kolektívom bol pozbavený trémy a obáv, pretože príslušné školské prostredie už dôverne poznali. Takmer vždy boli prijímaní zo strany starších kolegov pozitívne, no našli sa i takí učители, ktorí si neodpustili štipľavú poznámku: „A vy chcete ísť učiť? A čo budeme robiť my?“

Náčuvy

Veľmi dôležitú úlohu pri náčuvoch zohrali cviční učители. Ti praktikantov v mnohých prípadoch informovali celkom realisticky okrem iného aj o stave a problémoch súčasného školstva, o postavení a hodnote učiteľa v dnešnej spoločnosti. Cviční učители boli pre mladých praktikantov súčasne i ukážkovou vzorkou pedagógov, ktorí pristupujú k svojej práci buď zodpovedne a so záujmom alebo stratili už akékoľvek nadšenie a ilúzie a svoju úlohu pedagóga vykonávajú už len zo zotrvačnosti.

Počas náčuvov praktikanti pozorovali pedagogický výstup cvičného učiteľa a všimli si jeho podanie a interpretáciu učebnej látky, aplikované metodologické postupy a formy práce, ako aj osobnosť učiteľa, interakciu medzi žiakom a učiteľom a participáciu žiakov vo vyučovaní.

Niektorí praktikanti boli s výstupom svojho cvičného učiteľa veľmi spokojní a pozitívne hodnotili jeho pedagogicko-didaktické schopnosti, flexibilitu na hodine, kreatívny prístup k žiakom a výbornú pracovnú klímu v triede. Iní vyjadrili nespokojnosť s tým, že cvičný učiteľ sa na každej vyučovacej hodine pridržal vždy toho istého „vyučovacieho scenára“ a žiaci sa potom nudili, vyrušovali alebo si robili mechanicky poznámky. Takmer všetci praktikanti sa zhodli v názore, že „Lepšie by bolo vidieť viacero učiteľov, ako vedú hodinu, pretože každý má svoj zaužívaný systém...“ a „...najväčšia smola pre kandidáta je, keď sú hodiny jeho vzorového učiteľa stereotypné. Keď používa stále ten istý „pracovný postup“, tie isté metódy...“.

Pedagogická prax

Praktikanti, ktorí uskutočnili svoju pedagogickú prax na viacerých typoch škôl (napr. základná škola a gymnázium), mali možnosť kriticky pozorovať a vzájomne porovnať výchovno-vzdelávaciu stránku na jednotlivých typoch škôl. Títo praktikanti sa vyjadrili, že úloha učiteľa na základnej škole sa v mnohom líši od úlohy učiteľa na strednej škole. Všimli si, že „Na základnej škole musí učiteľ klásť veľký dôraz na výchovu a potom až na učivo.“ Učiteľ na základnej škole musí najskôr „pacifikovať“ nevhodné výstupy niektorých žiakov, usmerniť ich správanie, udržať si v triede poriadok a disciplínu a až potom sa mu otvára priestor, v ktorom sa venuje naplno vzdelávaniu. Na strednej odbornej škole či gymnáziu nemusí pedagóg

investovať až toľko energie a schopností, aby usmernil pracovnú disciplínu a správanie žiakov v triede.

Po náčuvoch čakala na praktikantov obťažnejšia stránka ich pedagogickej praxe: samostatný pedagogický výstup. Po konzultácii s cvičným učiteľom o didaktickom sprostredkovaní učiva a o metodologických postupoch v jednotlivých fázach vyučovania sa mali praktikanti po prvýkrát postaviť pred triedu a odučiť 5 vyučovacích hodín z každého vyučovacieho predmetu. Počas ich pedagogického výstupu bol prítomný v triede aj ich cvičný učiteľ, ktorý až na malé výnimky takmer nikdy nezasahoval do vyučovacieho procesu, ale ho pozoroval, aby po skončení každej hodiny mohol vyjadriť svoje názory, postrehy či pripomienky. Väčšina cvičných učiteľov pristúpila k tejto svojej úlohe veľmi zodpovedne, no našli sa i takí, ktorí si výstup praktikanta „odsedeli“ a uvítali ho z tej stránky, „že budú mať voľnejší program a nebudú sa musieť toľko pripravovať“.

A čo naši praktikanti? Takmer každý z nich vstupoval pred triedu plnú zvedavých detských tvári s menšou či väčšou dávkou trémy. Pani tréma to však po úvodných slovách väčšinou hneď „vzdala“ a praktikanti mohli už bez zbytočného strachu a obáv naplno realizovať vlastnú vyučovaciu hodinu. Snažili sa žiakom sprostredkovať učivo čo najzaujímavejšie s využitím rôznych vyučovacích metód (motivačný rozhovor, diskusia, didaktické hry,...) a názorných učebných pomôcok (čítanky, mapy, obrázky, časopisy, encyklopédie, videonahrávky). Pri stvárnení vyučovacej hodiny vychádzali z vlastných nápadov alebo z poznatkov a podnetov z hodín didaktiky. Väčšina praktikantov sa zhostila svojej úlohy veľmi dobre a samostatný pedagogický výstup predviedli bez väčších ťažkostí, cítili sa pritom ako ryby vo vode. No niektorí praktikanti sa vyjadrili, že v istých situáciách neboli dostatočne pripravení a že len ťažko nachádzali kontinuitu medzi teoretickými poznatkami nadobudnutými počas vysokoškolského štúdia a praktickou realizáciou vyučovacej hodiny, čo dokumentuje aj nasledujúce vyjadrenie jedného z praktikantov: „... hodili nás do bazéna plného vody bez toho, aby nás naučili plávať vo vode pomalými, jednoduchými krokmi.“

Správanie a participácia žiakov vo vyučovaní počas výstupu praktikantov bola rozdielna, čo bolo podmienené nielen pedagogickým majstrovstvom praktikanta, ale aj často typom školy, celkovou pracovnou klímou v triede, záujmom jednotlivých žiakov o preberané učivo. Napr. žiaci na základnej škole boli menej sústredení a pozorní ako žiaci na stredných školách, žiaci na gymnáziách vedeli logickejšie uvažovať a pohotovejšie nájsť hlavné myšlienky v texte ako žiaci na stredných odborných školách.

Skúsenosti mladých praktikantov boli naozaj celkom individuálne. Na margo tých nepríjemnejších jedna praktikantka uvádza: „...aj nepríjemné skúsenosti majú pre budúceho učiteľa prínos a aspoň obmedzene si môže urobiť obraz o svojej budúcej práci.“

Pre každého z praktikantov bola však uskutočnená pedagogická prax určite veľkým osobným prínosom. Za krátky čas mali jedinečnú možnosť nahliadnúť do školského zákulisia, oboznámiť sa s pozitívami a negatívami učiteľského povolania a predovšetkým si mohli na vlastnej koži po prvýkrát otestovať svoje doterajšie pedagogické, didaktické, odborné a osobnostné schopnosti, zručnosti, poznatky a predpoklady pre vykonávanie povolania učiteľa. Každý z praktikantov si uvedomil a presvedčil sa, aká náročná, zodpovedná a závažná je práca pri výchove a vzdelávaní mladej generácie. V neposlednom rade boli získané skúsenosti z pedagogickej praxe pre mnohých praktikantov aj jedným z dôležitých faktorov, ktorý ovplyvní ich rozhodnutie, či sa v budúcnosti po skončení štúdia chcú zamestnať v oblasti školstva alebo nie.

ODPORÚČANIA PRAKTIKANTOV

Na záver uvádzam ešte niekoľko praktických návrhov a pripomienok, ktoré by praktikanti radi zaviedli pri realizácii pedagogickej praxe v budúcnosti:

„... na náčuvy by stačilo 10 hodín, prípadne by som netrvala na tom, aby praktikanti museli chodiť na hodiny len k jednému vyučujúcemu.“

„... pedagogická prax by mala byť povinná aspoň od 3. ročníka...“

„... rozsah samostatného pedagogického výstupu by mal byť väčší.“ „...budúci učiteľ sa nestihne ani poriadne „rozkukať.“

„... príprava na vyučovaciu hodinu by mala byť maximálne na jednu stranu.“ ... „(3-stranová príprava na vyučovaciu hodinu) Je to plytvanie papierom, perom a ľudskou energiou.“

„... realizovanie sa študentov počas pedagogickej praxe by mohlo byť inak kontrolovateľné a hodnotené. Napríklad študent, ktorý má naozaj záujem ďalej v tejto oblasti pôsobiť, by mal byť posudzovaný riaditeľom alebo zástupcom školy.“

Dr.D.Chovaniaková, KP FF UCM v Trnave

E-mailové adresy členov vedenia SPS pri SAV na roky 2004-2006:

Predseda

Prof. Mgr. Ladislav Macháček, CSc. – FF UCM v Trnave:
ladislav.machacek@ucm.sk

Podpredseda

Doc. PhDr. Marta Černotová, CSc. – KP FF PU Prešov:
cernot@saris.unipo.sk

Vedecký tajomník

Doc. PaedDr. Ján Danek, CSc. – FF UCM v Trnave:
jan.danek@ucm.sk

Spravodaj SPS, ročník IV. Vydavateľ: Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV (L. Macháček, J. Danek);

Technická redakcia: PAMA, Bratislava. Príspevky neprešli jazykovou úpravou.